

RAUDSEPP: OLEMAS!

Hugo Raudsepp. Nüüd ma tahan mõõka tõsta. Eesti mõttelugu 108. Koostanud Hando Runnel. Tartu: Ilmamaa, 2012. 487 lk.

Raamatuid ostetakse üldiselt kahel põhjusel. Esiteks muidugi lugemiseks. Muretsetakse endale raamat, viiakse koju ja loetakse läbi. Vahel, kui tegemist on eriti põneva teosega, siis ülikiiresti, raatsimata öösel magadagi, kui aga raamat eeldab rahulikku süvenemist, siis loetakse teda kiirustamata, tundes tekstist samasugust mõnu nagu aegamisi suus sulavast šokolaadist. Mõnda raamatut loetakse veel mitu korda ja pannakse ta seejärel riiulile kõige nähtavamasse kohta kui hädavajalik ning sagedasti kasutamist leidev tarbeese, mõni aga laenatakse igaveseks sugulasele või sõbrale, kuna teatakse juba ette, et ega seda enam teist korda kätte ei võta ja mis ta siis ikka niisama kapis vedeleb.

Teine põhjus raamatute ostmiseks on sarnane aarde kogumisega. Raamat tuuakse koju sellepärast, et ta „oleks olemas”. Sätitakse kusagile laelusele riiulile, kus ta siis aastaid seisab, ilma et keegi teda alla viitsiks võtta. Aga ta on olemas. Ja inimest rahustab teadmine, et kui „kunagi”, umbmäärases tulevikus, peaks seda raamatut vaja mine-ma, siis pole tarvis kaugelt otsida. Ainult siruta käsi ja võta! Nii lamab lohe kullahunniku otsas, kulutamata sellest iial sentigi. Nii tellisid inimesed omal ajal Eesti Entsüklopeediat, ikka endale ja mõlemale eelkooliealisele pojale kah, et siis, kui poisid kord suureks kasvasid, oleks neil entsüklopeedia riiulis.

Oleks olemas. Nii nagu päästevest paadis või hapnikumask lennukis.

Kus on nõudlust, seal eksisteerib ka pakkumine. Mulle tundub, et kirjastuse Ilmamaa „Eesti mõtteloo” sari täidab paljuski just seda nišši meie kirjastusmaastikul. Nad annavad välja raamatuid, mis peaksid justkui olemas olema, ehkki on raske päris täpselt ette kujutada nende lugejat. Kindlasti ei torma keegi, pea higine, poodi, ise ähmi täis: kas „Eesti mõtteloo” uus osa on juba trükikojast tulnud? Ega tiraaži läbi pole müüdud? Andke ruttu üks, ma ei jõua ära kannatada, millal ma seda lugeda saan!

Ei, enamini ostetakse neid raamatuid hoopis väärrika kaalutluse tulemusel, mõeldes umbes nii: ühes soliidses ja kultuurses kodus (aga pigem koguni asutuses, sest siis ei pea raamatu ostmiseks oma isiklikku raha kulutama) võiks ju see sari olemas olla. Raamatutel on ilusad värvilised seljad, mille peal on kirjas lugupeetud kultuuri- ja poliitikategelaste nimed: need kaunistaksid päris kenasti meie direktori raamatukappi ja looksid kabinetis vaimse õhkkonna. Ja lõppude lõpuks on neis raamatutes ka kindlasti palju tarku mõtteid, ega siis ilmaasjata pole sarja nimeks „mõttelugu”. Neid mõtteid oleks hariv lugeda ja kunagi ma raudselt ka teen seda. Kunagi, kui on rohkem aega. Tulevikus. Esialgu on aga hea seegi, et selline raamat „on olemas”.

Nüüdsest on siis „Eesti mõtteloo” sarjas olemas ka Hugo Raudsepa raamat „Nüüd ma tahan mõõka tõsta”. Raudsepp on eesti kultuurilukku jäänud ennekõike viljaka näitekirjaniku-

na. Omal ajal oli ta ülipopulaarne, aga nagu teatrimaailmas kahjuks ikka juhtub, ei kesta aplaus igavesti. Kõikidest kunstiliikidest kõige üürikesem ei halasta ka näitekirjanikele ja nii on suurem osa Raudsepa näidenditest tänaseks peaaegu unustatud. Mingil määral mäletatakse ning taaslavastatakse vaid „Vedelvorsti” ja Raudsepa kunagist superhitti „Mikumärdit”. Need näitemängud väärivad tõesti mäletamist ja meie, Raudsepa järeltulijate kohuseks on kindlasti üritada neid häid tekste unustuselaukast iga hinna eest välja sikutada ning aktiivsesse kultuurimällu tagasi tuua. Päästa vähemalt midagigi, sest kõike säilitada pole võimalik. Uut tuleb nii palju peale.

Kes on käinud vanades raamatukogudes, see ehk on tajunud seda hinge pugevat masendust, mis peaks valdama iga kirjameest, nähes riulimeetrite kaupa iidseid köiteid kirjavaraga, mida mitte keegi enam kunagi ei loe ja mida polegi võimalik lugeda, kuna sajanditepikkusest riulis seismisest on köited tihedasti teineteise külge kleepunud. Riilul ei anna raamatuid välja! Ometi on igal teosel olnud autor, kelle jaoks see raamat on omal ajal nii palju tööd ja vaeva tähendanud, aga ka rõõmu ja uhkust kaasa toonud, ning on olnud ka andunud lugejad! Kujutame ette näiteks Goethe isiklikku raamatukogu – kindlasti oli see külluslik, ja kindel on ka see, et sel saab olla vaid ülimalt väike ühisosa mõne tänapäevase vaimusuuruse raamatukoguga, mille moodustavad lõviosas tekstid, mis on kirja pandud juba pärast Goethe surma. Kuhu on siis jäänud kõik need raamatud, mida luges ja millest vaimustas Goethe? Nad on suure osas lihtsalt unustatud. Kahju küll, aga mis parata!

Umbes selline tunne valdas mind ka Raudsepa raamatut lugedes. Tark mees oli, tundis maailmakirjandust ning oskas sellest kirjutada, ning kahtlemata on mäletamist vääriv kogu Raudsepa

looming, mitte ainult näidendid. Kõik see on osake eesti mõtteloost. Ja kannatab lugeda tänagi. Nii et Ilmamaa teeb kindlasti õilsat tööd, kiskudes ajaloo pimedusest välja unustatud tekste. Ainult et ega nad ikkagi enam jalgu alla ei võta, nii nagu ei ärka enam elule liiga kaua vee all olnud inimene, tiri ta pealegi päikese kätte ja aseta tugitooli. Nad on lihtsalt olemas, nagu mingid muuseumi eksponaadid. Ja sellepärast on neid ka üsna mõttetu arvustada, nagu me ei vasta ka kusagilt vanast küpsisepakist leitud vanaema noorepõlvkirjale, kuna vanaema on ammu surnud.

Aga kui siiski midagi öelda, siis ehk seda, et lootsin palju rohkem lugeda Raudsepa mõtteid tema enda loomingu kohta. Kas või näiteks artikkel pealkirjaga „Dramaturgilised juurdlemised” lubaks ju loota, et kogenud draamakirjanik paotab pisut oma loominguelse köögi ust ja laseb meil aimu saada sellest, milliste vaevade ja valudega tema näitemängud sündisid. Aga ei midagi sellist, Raudsepp ei lähe isiklikuks, vaid jätkab haritud rahvaalgustajana maailma teatriajaloo tutvustamist. Oma näidenditest kõneleb ta vaid kogumiku viimases loos „Kriitilist tagasivaadet minu kodanliku aja kirjanduslikule toodangule”, aga see pole muidugi enam tõsiseltvõetav, vaid üksnes piinlik ja traagiline enesealandus, millest tagantjärele tark olles ka mingit kasu polnud.

Pisut ootamatu ja kummaline on näha arvustust Alfred Rosenbergi raamatule „XX sajandi müüt”. Seda kuri kuulsat teost on siiski kunagi ka keegi lugenud, see salapärane raamat on päriselt olemas olnud! Samuti nagu Jaan Anveldi ajaleht Kiir, mida minu põlvkond pigem mingiks punaste ajalooõpikute väljamõeldiseks kipub pidama. Et oleks, millega koolilapsi kiusata. Aga ei, see leht ilmus ja Raudsepp luges seda ja pani pahaks, sest tema oli ju esseer, temale ei saanud eesti enamlaste Pravadast maha viksitud seisukohad ning

hüüdlauseid kuidagi meeldida. Jah, ka see on üks kadunud maailm. Mida teame me täna esseeridest? Aga näed, nad olid kunagi olemas, ja Hugo Raudsepp, kuulsa „Mikumärdi” autor, oli üks neist.

Mõtlen praegu, mida teha arvustamiseks saadud eksemplariga. Kas panna ära kappi, et kui „kunagi”, siis „oleks”. Aga see tõenäosus on ikkagi liiga väike. Viin Raudsepa raamatu parem Käsmu, kirjanike loomemajja. Ja panen seal riulisse. Seal on võimalus näkkami-

seks juba palju suurem. Seal on palju sedasorti raamatuid ja nii mõnigi neist on mõnel vihmasel suveõhtul ka minu näppu jäänud. Miks siis ei võiks kellelegi teisele jääda näppu Raudsepp. Soovin talle tõesti parimat, sest ehkki meil on seda oma enesekesksuses raske uskuda, ootab sarnane saatus varem või hiljem kõiki kirjanikke.

ANDRUS KIVIRÄHK